

Ten eerste

Veilige keuze voor menselijke koning

Rineke Dijkstra, Iris van Dongen en Emmy Otten zijn geselecteerd om het staatsieportret van Willem-Alexander te maken. De jury heeft niet het lef gehad voor een artistiek statement.

Door Rutger Pontzen

Willem-Alexander met coupe soleil en geverfde wenkbrauwen. Met een hautaine, Shakespeari-
aanse blik in de ogen. Als een afgeschminkte acteur. Of als een vorst die zichzelf goedkeurend in de spiegel bekijkt.

Kortom, hoe beeld je een koning af? Met een imago dat Nederland wil uitstralen in zijn rechtszalen, provinciehuizen en ambassades, als het gaat om een vorst die niemand heeft gekozen, maar die ons allemaal vertegenwoordigt.

De vraag lijkt eenvoudig, maar is ingewikkeld. Je zal als kunstenaar maar worden uitgenodigd. Donderdagavond werd in het Rijksmuseum in Amsterdam bekendgemaakt dat Rineke Dijkstra, Femmy Otten en Iris van Dongen het officiële staatsieportret van Willem-Alexander mogen maken. De drie zijn gekozen uit twaalf kandidaten die, op verzoek van het Mondriaan Fonds, een schetsontwerp hadden ingediend.

Wie de winnaars ook zijn, het moet voor hen allen een crime zijn geweest. Niet zozeer hoe de kop van Willem-Alexander gelijkend te krijgen, maar hoe hem waardig af te beelden, zonder jezelf als kunstenaar te verlooche-
nen.

Die artistieke vrijheid heeft in het verleden tot soms vermakelijke portretten geleid. Denk aan hoe Velázquez Filips IV als André van Duin in een jachtkostuum schilderde. Hoe Lodewijk XIV door Hyacinthe Rigaud in als een aangeklede poedel werd geportretteerd. Of meer recent: hoe de Britse societyfotograaf Cecil Beaton Elisabeth II als een sprookjesprinses liet figureren in een Walt Disney-film.

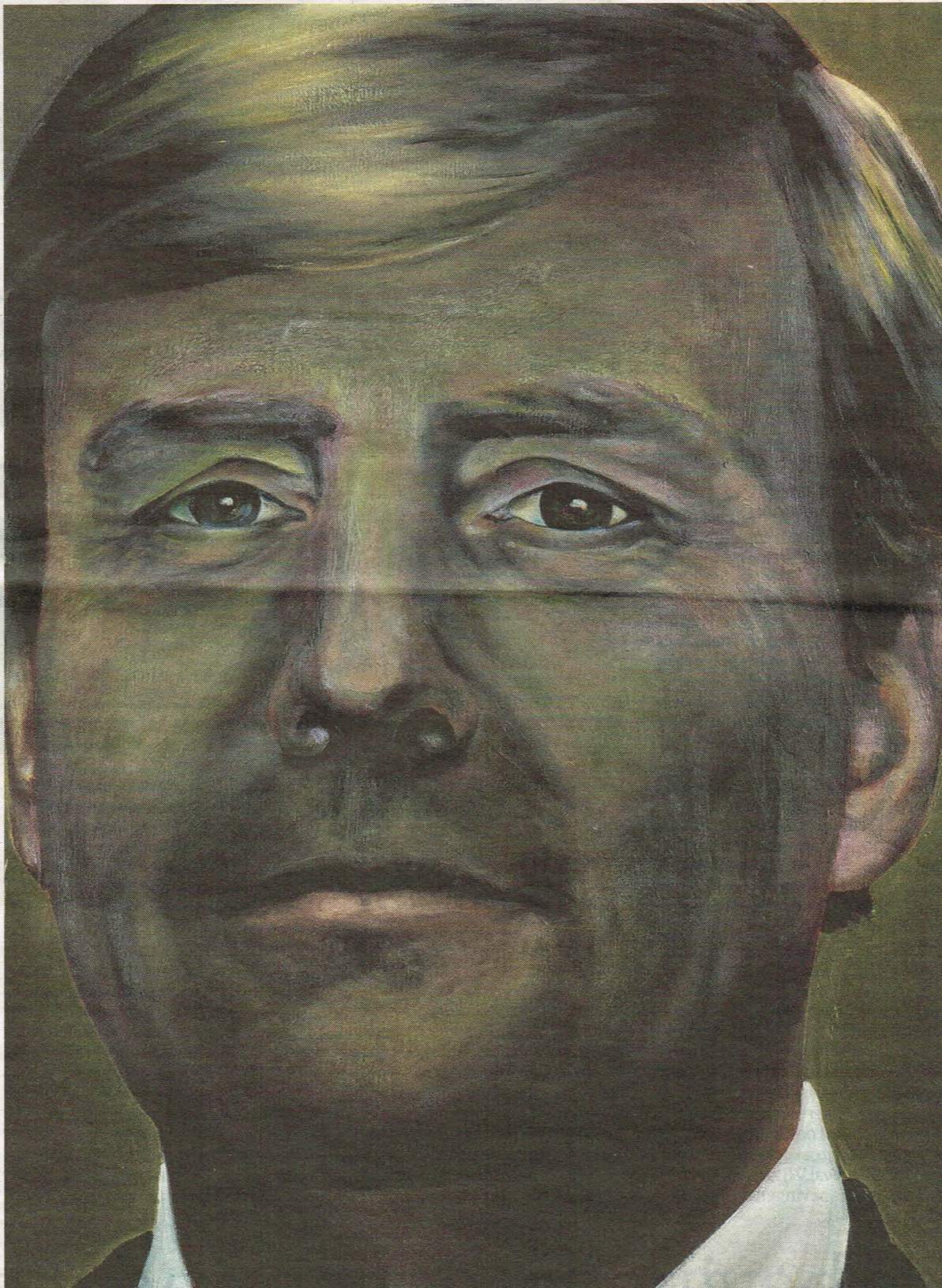
Die tijd is voorbij. Het staatsieportret is tegenwoordig ontdaan van alle pronkzucht die het eeuwenlang bezat. Het zal wel door de democratische jaren zestig zijn gekomen. En door ons verlangen een menselijke, empathische vorst te willen hebben die ons als een primus inter pares kan vertegenwoordigen.

Niet zo vreemd dat de meeste staatsieportretten tegenwoordig niet meer ten voeten uit zijn, maar nog alleen een gezicht tonen. Het geeft de mogelijkheid tot een meer humane expressie. Hoewel het voor kunstenaars ook problematisch is. De marges zijn krap. Een verfstreek te hoog en je hebt een gepijnigde frons. Een glimlichtje te veel en je ziet de vullingen in zijn gebit.

Het moet ook voor de jury een dilemma zijn geweest. Welke kunstwerken verbeelden Willem-Alexander als menselijk, maar niet al te menselijk. Vorstelijk, maar zonder een gratis geërfde autoriteit.

De uiteindelijke keuze voor Otten, Dijkstra en Van Dongen heeft dat dilemma goed opgelost. Misschien iets te goed. Er is gekozen voor de gulden middenweg. Van Rineke Dijkstra was al bekend dat ze die majesteitelijk kon bewandelen. Van Iris van Dongen, geen fan van het koningshuis, niet. Willem-Alexander is bij haar het meest innemend, zonder dat je hem gelijk op de koffie durft uit te nodigen.

De grote verrassing is Emmy Otten. Omringd door de emblemata van het koningschap kijkt Willem-Alexander ons afstandelijk aan. Maar de flinterdunne verflagen waarmee Otten een

Portret door Ina van Zyl.

Foto's Gerrit Jan van Rooij

Van bovenaf: portret van Iris van Dongen, Rineke Dijkstra (met stand in voor Willem-Alexander) en Emmy Otten.

en ander heeft geschilderd, suggereren een aangename broosheid. Alsof de verf zelf een karaktertrek is geworden.

Hebben ze zichzelf met deze portretten verloochend? Waarschijnlijk niet. Neemt niet weg dat de veilige keuze van de jury het lef een artistiek statement te maken, heeft ondermijnd. Het verbeelde koningschap is daarmee ook een uitspraak over onze kunst die even gewaagd is als het portret dat Ina van Zyl schilderde: als een ongenaakbaar masker waarachter the boy next door ons vriendelijk aankijkt. Compromisloos.

V PAGINA 2-5

Drie koningen: reconstructie van de worsteling van twaalf kunstenaars

Hoofdredacteurs sturen brandbrief over persbeleid koningshuis

Het Genootschap van Hoofdredacteurs heeft een brandbrief aan de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD) gestuurd over het persbeleid van het koningshuis. Aanleiding is het persbeleid tijdens de nieuwjaarsreceptie in het Koninklijk Paleis afgelopen dinsdag. De RVD maakte zelf een videoreportage en zette het filmpje op YouTube. Journalisten waren niet welkom op de receptie. Het Genootschap wijst ook op het schrappen van het persgesprek tijdens het koninklijk bezoek aan de Antillen. Toen mochten slechts enkele door de RVD geselecteerde journalisten enkele vra-

gen stellen. Is er sprake van een incidentele gebeurtenis of is het een uiting van een veranderd persbeleid, vraagt het Genootschap zich af. Ook journalisten hadden felle kritiek op de actie van de RVD. Koninklijk Huis-verslaggever Antoine Peeters sprak over Russische toestanden. 'De Rijksoverheid bepaalt dus wat wij burgers te horen en te zien krijgen van een evenement dat ook nog eens door u wordt betaald.' In zijn ogen is dit gewoon koninklijke censuur. RTL besloot de beelden van de RVD te boycotten: 'RTL als een soort verlengstuk van de RVD, dacht het niet',

schrijft Peeters in zijn blog. De RVD zegt dat er juist sprake is van 'meer openheid'. De media mochten voorheen ook alleen de aankomst van de gasten filmen. Wat er binnen gebeurt, is geheim. 'Aanwezigheid van de pers tast het karakter van de nieuwjaarsreceptie aan', aldus de RVD. Peeters: 'Jaren geleden probeerde de RVD ook al eens journalisten te weren bij evenementen om vervolgens zelf de camera te pakken. Na bakken kritiek werd dat teruggedraaid. Hier doet de overheid voorzichtig een tweede poging.'

Heleen van Lier